

Kommittémotion

Motion till riksdagen 2016/17:3670

av Emma Henriksson m.fl. (KD, M, C, L)

med anledning av prop. 2016/17:122 Ett mer ändamålsenligt klagomålssystem i hälso- och sjukvården

---

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt lägga fram förslag om patienters samlade rättigheter i samband med klagomål i hälso- och sjukvården och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Alliansregeringen beslutade i juni 2014 att tillsätta en särskild utredare med uppdraget att se över den nuvarande hanteringen av klagomål riktade mot hälso- och sjukvården och dess personal samt att lämna konkreta förslag på hur denna hantering kan bli enklare, mer ändamålsenlig och effektiv, detta för att förstärka och ta nästa kliv för en bättre och effektivare patientsäkerhet.

Det övergripande syftet med utredningen var att lämna förslag som kan skapa ett system för klagomålshantering som i större utsträckning än i dag ger patienter och anhöriga svar på frågor om vad som inträffat och varför och som medför att patienters synpunkter tas till vara på ett bättre sätt för att kunna utveckla hälso- och sjukvården.¹

Alliansregeringen arbetade långsiktigt och målinriktat för att stärka patienten. Den första samlade patientsäkerhetslagstiftningen kom på plats och trädde i kraft den 1 januari 2011. Huvudsyftet var att främja säkerheten i vården så att så få som möjligt drabbas av vårdskador och att göra det lättare för patienten att anmäla vårdskador.

Vid ungefär samma tidpunkt som uppdraget att se över hanteringen av klagomål i vården gavs överlämnade alliansregeringen proposition 2013/14:106 Patientlag. Denna lag syftade till att stärka och tydliggöra patientens ställning och därtill främja patientens

---

¹ Källa: Kommittédirektiv 2014:88 En mer ändamålsenlig hantering av klagomål mot hälso- och sjukvården.

integritet, självbestämmande och delaktighet. Därutöver skulle den utvidga vårdens informationsplikt gentemot patienten.²

Patientlagen trädde i kraft den 1 januari 2015. Den har därefter i två omgångar utvärderats av Myndigheten för vård- och omsorgsanalys.³ I den aktuella utvärderingen är myndighetens huvudsakliga slutsats att patientens ställning inte har stärkts sedan patientlagen infördes. Därtill att utvärderingen inte på något av patientlagens områden kan utläsa en sammanvägd förbättring av patientens faktiska ställning.

Det handlar om bl.a. patientens möjlighet till delaktighet, samtycke till vård och tillgång till information. Därtill, och i med den lagda propositionen om ett mer ändamålsenligt klagomålssystem viktigt orsakssammanhang, att patientens ställning avseende möjligheter att framföra synpunkter, klagomål och patientsäkerhet inte förbättrats alls.

Tvärtom visar Myndigheten för vård- och omsorgsanalys att patientens faktiska ställning har försvagats på flera områden. Det handlar om såväl tillgänglighet som information och delaktighet. Det som sannolikt påverkat detta resultat är att kännedomen om patientlagen är fortsatt låg, menar myndigheten.

Regeringen föreslår i sin proposition ett förtydligande att det, i första hand, ska vara vårdgivarna som tar emot och besvarar klagomål från patienter och deras närstående. Det är i första hand vårdgivarna som ska förklara vad som har inträffat och vid behov vidta åtgärder för att händelsen inte ska inträffa igen. Därtill föreslås att en ny lag ska reglera patientnämndernas verksamhet. Denna lag syftar bl.a. till att förtydliga att patientnämndernas huvuduppgift är att hjälpa patienter med att få sina klagomål besvarade av vårdgivarna. Patientnämnderna ska tillsammans med vårdgivarna utgöra den tydliga första linjen i det nu föreslagna klagomålssystemet.⁴

Det är nu på tiden att delar av Klagomålsutredningens förslag blir av. Men utredningen föreslog emellertid dels att det uttryckligen skulle framgå av lag att patienten även ska få möjlighet att lämna synpunkter på förbättringar, dels att patientnämnden, om patienten är ett barn, särskilt i sin kommunikation med barnet ska beakta barnets bästa. Därtill har flera remissinstanser uttryckt synpunkter på att det behöver förtydligas hur klagomålshandlingen ska gå till exempelvis rörande dokumentation och hantering av klagomål som berör flera vårdgivare.

Vi anser emellertid att regeringen begår ett misstag när den väljer att inte se att genomförandet av patientlagen och patientsäkerhetslagen tätt hänger samman med förslagen om att kunna införa ett mer ändamålsenligt och väl fungerande klagomålssystem i hälso- och sjukvården. Detta eftersom förslagen i propositionen bygger på att patientens ställning är tydlig och stark inom vården. Det visar tyvärr Myndigheten för vård- och omsorgsanalys att den ännu inte är i Sverige.

Det beror, enligt Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, bl.a. på att patientens rättsliga ställning fortfarande är svag. I jämförelse med exempelvis Norge, Finland och Danmark är patientens rättsliga ställning svagare i Sverige. I Norge kan patienter exempelvis få vissa rättigheter såsom rätten till information och delaktighet i beslut och behandling prövade av domstol.

---

² Källa: Regeringens proposition 2013/14:106 Patientlag.

³ Källor: Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, dels rapporten Patientlagen i praktiken – en baslinjemätning, 2015:1, dels rapporten Lag utan genomslag – utvärdering av patientlagen 2014–2017, 2017:2.

⁴ Källa: Regeringens proposition 2016/17:122 Ett mer ändamålsenligt klagomålssystem i hälso- och sjukvården.

Därtill visar myndighetens utvärdering att vårdens förutsättningar att tillämpa patientlagen och att stärka patientens faktiska ställning har brister. Därutöver har insatserna på nationell och lokal nivå i samband med patientlagens införande och tiden därefter varit otillräckliga.

Slutligen kan inte den relativt korta tiden sedan patientlagens införande förklara bristerna, enligt utvärderingen. Det beror på att många av dessa skyldigheter som samlades i patientlagen funnits under betydligt längre tid, vilket betyder att om vården arbetat långsiktigt med dessa frågor så borde det ha syns i samband med patientlagens införande och genomförande.

Vi delar Klagomålsutredningens uppfattning om att patienten har en svag ställning i klagomålssystemet och att detta inte bara beror på ansvars- och resursfördelning utan också handlar om t.ex. kultur, normer och värderingar. Det krävs därmed kulturförändringar såväl inom hälso- och sjukvården som hos Inspektionen för vård och omsorg och patientnämnderna för att kunna bidra till att klagomålssystemet utgår mer från patientens perspektiv. Utredningen fastslår att det inte finns någon tradition i vården att se värdet i patienternas synpunkter på den vård som ges. Det leder till att det inte finns någon systematisk användning av patienters erfarenheter i vårdens utveckling av kvalitet och patientsäkerhet.⁵

Regeringen betonar i propositionen att en viktig utgångspunkt för regeringens förslag är att skapa ett mer ändamålsenligt klagomålssystem som medför och bidrar till att utveckla vårdgivarnas systematiska arbete med patientsäkerheten. Då duger det emellertid inte att bortse från patienternas svaga ställning och att deras rättigheter inom vården är kraftigt begränsade.

Det behövs ett samlat helhetsgrepp. Vi föreslår att riksdagen beslutar att regeringen skyndsamt ska lägga fram förslag gällande patienters samlade rättigheter i samband med klagomål i hälso- och sjukvården. Det handlar exempelvis om stärkt patientlag och patientsäkerhetslag där fokus är riktat mot att synliggöra och lägga fast patienternas rättigheter.

För att regeringens lagda förslag i propositionen ska kunna fungera i praktiken krävs det att en starkare patientlag och patientsäkerhetslag tas fram. Annars riskerar utvecklingen att gå i motsatt riktning. Där patienters och närståendes vilja att klaga på vården när misstag begåtts riskerar att minska. Det vore inte bra för vare sig patienternas säkerhet eller den samlade kvalitetsutvecklingen inom svensk hälso- och sjukvård.

Emma Henriksson (KD)

Cecilia Widegren (M)

Anders W Jonsson (C)

Barbro Westerholm (L)

---

⁵ Källa: Slutbetänkande från Klagomålsutredningen, Fråga patienten – Nya perspektiv i klagomål och tillsyn (SOU 2015:102).